

nació del pseudo-prefix *es-*: tal com *tibar* s'extragué de STIPARE, cast. *atinar* de DESTINARE, i potser *triar* de DE-STRIARE, amb analogia en el cas de *atacar/estacar, atracar/estracar*. Es tindria la impressió que en el fr. *écloper* (STLOPPARE), fr. ant. *escloper* [S. XIII] hi havia un EX- intensiu, i per això van escapar-lo.

Cloqueig, cloquejar, V. lloca Clopinsos, V. cloca (LLOCA) Clopollas, V. clop (POLLANCRE)

CLOQUER, 'campanar', mot germà de l'oc. ant. *cloquier*, fr. *clocher*: tots ells són derivats del ll. tardà CLOCCA 'campana', mot propagat pels missioners irlandesos en l'època merovingia, que prengué peu en diversos parlars romànics i en alemany (*glocke*), i que ja apareix des d'antic en irlandès, i segurament tingué sempre caràcter, en el fons, onomatopèic: potser creat pel cèltic o potser onomatopeia heretada en diverses variants pròximes per diverses llengües indoeuropees. □ 1.ª doc.: *cloquer*, fi S. XII (G. de Berguedà) i ja 1094, i en formes en part llatinitzades o quasi catalanes, des de 1063, i ja 899.

«Ad Sanctum Cucufatem, ad ipsa opera de *clacario*» en un pergami original de 1063, copiat també en el *Cart. de St. Cugat* (II, 294). També el veig en un doc. de 1094 referent a Adrall (Urgellet), que cito en la monografia onomàstica d'aquest poble: crec que és el mateix que Bast.-Bass. citen amb la grafia *clocher* en el mateix any; de la forma llatinitzada *clacarium* en donen bastantes cites des de 899 (col. 521). En un context purament romànic ja en parlà el nostre poeta Guillem de Berguedà, a la fi del S. XII: «Chanson ai comensada en est son velh antic / que fetz N'Ot de Moncada / ainz que peira pausada / fos e'l *cloquer* de Vic» (cita de MilàF, *Obs. so. la Po. Pop.*, 1853, p. 69).¹ En les *VidesR* tenim *cluquer* repetidament en el ms. bàsic P, mentre que B, també rossellonès i antic, porta, p. ex. en el f° 164r1, «costa:l *cloquer* de l'esquella». En efecte, crida l'atenció la gran freqüència de la variant *cluquer* en els documents ross. medievals — cosa que no és normal fonèticament, com sigui que llavors ni en ross. no es confonien encara o amb *u*; no hi ha dubte en la identitat del mot: «per la obra del *cluquer*» a. 1357, «que pugàs al *cluquer* per repicar los senys», 1398; doncs bé, tenim *cluquer* en docs. de 1364, 1369, 1380, 1383, 1397, 1398, 1401, 1447; en d'altres *cloquer*, des de 1287, 1358, etc. (Alart, *InvLC*, s. v.). Continuava essent molt usual, fins a Bna., a la fi del S. XIV: «una creu de lautó que fiu fer obs del panell del *cloquer*», doc. de 1389 (Ca. Candi, *MisHistCat.* II, 202). En els autors de la Renaixença és clar que és un arcaisme, però MilàF l'usa decididament des de jove: «lo temple antich --- pareix cubert al peu de boyra, / mes alsa triümfant / archs adins d'archs, historiades faixes, / *cloquer* enfines-trat» (*Temple antic*, v. 12, ed. Gili, p. 322); «Santa Àgueda, miracle de gentilesa, la del bellíssim embigat y del incomparable *cloquer*» (1879, p. 194).

Vaig tractar ja dels descendents romànics de CLOCA, suficientment, en el DCEC II, 72b-73a, a propòsit

del leon. *chocallo* 'esquella', port. *chocalho* id.; mot essencialment estrany al castellà, si bé no deixa d'haver-hi alguna forma ja quasi castellana, *locajo*, i ast. *llueca* 'esquella'. En català no resten rastres directes del primitiu *cloca* 'campana'; en resta algun d'oc. ant. *cloca*, i fins sembla que és de Provença, però avui en els parlars d'oc solament roman en la zona llemosina i alvernesa, on CA dona -ça i semblants; en tot cas, fr. *cloche* és una constant de l'idioma, des del S. XI (FEW II, 790).

Weisgerber féu una erudita història de la importació del mot per part dels missioners i cenobites irlandesos (*Rhenania Germ.-Celtica*, 196; cf. Th. Frings, *Germ. Romana*, p. 141). Això coincideix amb el fet que en llatí tardà apareix primerament en la *Vita Columbae* d'Adamnanus, c. a. 695 (vegeu-ne alguna dada posterior en ALLG XI, 537). Des de la predicació irlandesa en aquestes zones va passar a l'al. *glocke*, succ. *klokka*, mentre que les altres llengües germàniques hi restaren refractàries, fora d'alguna aparició escadussera en anglo-saxó i escandinau antic (la *g-* de l'alemany i la interna de l'ags. *clugge*, així com tota la correspondència fonètica, comprova el caràcter de mot importat que tenen en germànic aquestes formes).

En canvi deuen ser molt antics l'irlandès mitjà *clocc* i el kymri *cloch*. Però potser és excessiu d'assegurar que es tracti d'una paraula estrictament cèltica, i en tot cas l'acompanyament de mots de llengües cèltiques i indoeuropeus en què se'l sol posar (Pok., *IEW*, 600) no mostra pas una clara formació radical indoeuropea. Més aviat, ja aquests mots, donen bastant la impressió d'una creació més o menys antiga però en definitiva onomatopèica. Encara que solen separar-lo dels mots balto-eslaus que signifiquen el mateix (*IEW*, 549; i cf. els diccs. de Preobraženski i Sanski), tampoc en aquests no veig que es tracti de cap formació radical regular. El nom de la campana en paleoslau és *klakolŭ*, en rus *kólokol*; ara bé, recordem que hi ha la correspondència fonètica esl. comú *lo* = paleoslau *la* = rus *olo*: rus *zólotó* = paleosl. *zlato* 'or', rus *móloto* = paleosl. *mlato* 'martell'; sembla doncs, que el nom de la campana suposi una base *klókolŭ (o seria *klókliŭ?) en eslau comú.

És, doncs, excessiu separar completament el mot cèltic de l'eslau, per més que hi hagi un verb *kolokóliti* en rus que no sols vol dir 'tocar campanes, tritllejar' sinó també 'xerrar, garlar', i que en lituà tinguem *kañkalas* 'esquella', sens dubte per dissimilació de *kalkalas; són sens dubte formes estretament emparentades amb el scr. *kalakalah* 'crídria confusa, soroll indistint'. Certament aquest grup balto-eslau l'inclouen en l'arrel del gr. *καλέω* 'jo crido, anomeno', però la formació d'aquells mots no és regular dins tal arrel. La conclusió més atraient i adient em sembla que es tracta d'una vaga i alternant arrel de caràcter onomatopèic, difosa en una sèrie d'idiomes de la família, des de la Índia fins a Irlanda, i que tingué realitzacions diverses en el detall però més o menys paraheles.

DERIV.: *Cloqueró* (1419, *AlcM*). El primitiu *cloca* no està documentat en català; en francès *cloche* 'cam-